

21 Μαρτίου 2016

Λόγος κατά την Κυριακή της Ορθοδοξίας στον Άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη: Θεολογία και ιστορία

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες](#) / [Θεολογία και Ζωή](#)

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

Λόγος κατά την Κυριακή της Ορθοδοξίας στον Άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη: Θεολογία και ιστορία.

Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

Λόγος κατά την Κυριακή της Ορθοδοξίας στον Άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη

Εξοχώτατε Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας,

Μακαριώτατε Αρχιεπίσκοπε Αθηνών και Πάσης Ελλάδος,

Η σύνδεση της Κυριακής της Ορθοδοξίας με την αναστήλωση των ιερών εικόνων, που έγινε το έτος 843, και στο βάθος η σύνδεσή της με την απόφαση της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, το έτος 787, η οποία απεφάνθη για την τιμητική προσκύνηση των ιερών εικόνων, για ισχυρούς θεολογικούς λόγους, είναι ένα

σημαντικό γεγονός που έχει μεγάλη διαχρονική σημασία, αλλά και καταπληκτική επικαιρότητα.

Κατ' αρχάς, όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς, η εορτή αυτή συνδέει στενά την θεολογία με την ιστορία. Πρόκειται για ένα ιστορικό γεγονός που πραγματοποιήθηκε τον 8ο και 9ο αιώνα, και για μια θεολογία που είναι συνέχεια της Χριστολογικής θεολογίας των πρώτων αιώνων.

Η ενσάρκωση του Υιού και Λόγου του Θεού, ήτοι η θεολογία της οικονομίας και της φιλανθρωπίας του Θεού, της ενώσεως κτιστού και ακτίστου στο πρόσωπο του Λόγου, έγινε σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, μέσα στην ιστορία. Έτσι, η θεολογία περί του Χριστού, την οποία διακηρύσσουν οι ιερές εικόνες, διακηρύσσεται και από την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο κατά τον 8ο αιώνα, που σημαίνει ότι η θεολογία συνδέεται με την ιστορία και η διδασκαλία της Εκκλησίας είναι «θεολογία γεγονότων» και όχι αφηρημένων στοχασμών και διαλεκτικών συλλογισμών. Και επειδή η ιστορία εμπλέκεται με την πολιτική, γι' αυτό, δυστυχώς, μερικές φορές η πολιτική επηρεάζει και την θεολογία και δημιουργεί σημαντικές παραχαράξεις και παραποιήσεις της αληθείας.

Έτσι, η αναστήλωση των ιερών εικόνων που εορτάζεται την Κυριακή της Ορθοδοξίας, ως νίκη της Ορθοδόξου θεολογίας εναντίον των παραχαράξεων της Αποκαλυπτικής αληθείας, δείχνει έντονα την σύνδεση μεταξύ θεολογίας και ιστορίας.

Όμως, μετά την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, η οποία θεολόγησε για την σπουδαιότητα των ιερών εικόνων και θέσπισε την σύνδεση της θεολογίας με την ιστορία, ήτοι την ενσάρκωση του Υιού και Λόγου του Θεού, και όχι με τον στοχασμό, τις φαντασιώσεις, τις ιδέες και τους διαλεκτικούς συλλογισμούς, παρατηρήθηκε η εκτροπή της συνδέσεως της θεολογίας με την πολιτική, την εγκοσμιοκρατική σκοπιμότητα σε Δύση και Ανατολή, που διασώζεται μέχρι σήμερα. Θα γίνη μια μικρή αναφορά στο θέμα αυτό, δηλαδή το τι επακολούθησε τόσο στην Δύση όσο και στην Ανατολή μετά την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, η οποία καθιέρωσε την αξία και την θεολογία των ιερών εικόνων.

Κατ' αρχάς, στο δυτικό τμήμα της τότε ενιαίας Χριστιανικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας κυριαρχούσε ηγετικά, κυρίως στο κέντρο της Ευρώπης, ο Βασιλεύς των Φράγκων, Κάρολος Μέγας η Καρλομάγνος. Αυτός βρήκε την ευκαιρία, με αφορμή την σύγκληση της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, να διαφοροποιηθή από την πολιτιστική και θεολογική παράδοση της Ορθοδόξου Ανατολής. Έτσι, ανέθεσε σε

θεολόγους και κυρίως τον Θεοδούλφο, να μελετήσουν τα Πρακτικά της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, και αυτός συνέταξε τα λεγόμενα Libri Carolini (βιβλία Καρόλου), στα οποία παραποιήθηκαν τα Πρακτικά της μεγάλης αυτής Συνόδου και την παρουσίασαν ότι δήθεν δογματίσε για την λατρευτική προσκύνηση των εικόνων, και όχι για την τιμητική προσκύνησή τους, όπως ήταν το σωστό. Δηλαδή, την λέξη τιμητική προσκύνηση την μετέτρεψαν σε λατρευτική. Τα Libri Carolini διαβάστηκαν στην Σύνοδο της Φραγκφούρτης το 794, δηλαδή επτά χρόνια μετά την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο, με αποτέλεσμα οι Χριστιανοί του ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας να χαρακτηρισθούν για πρώτη φορά Γραικοί, δηλαδή Έλληνες με την έννοια του ειδωλόλατρου. Έτσι, μετά την παραποίηση των Πρακτικών της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου, ακολούθησε και η πλαστογράφηση του ονόματος των Ανατολικών Ορθοδόξων Χριστιανών από Ρωμαίους σε Γραικούς.

Από εκεί άρχισε μια εσκεμμένη διαφορετική πολιτιστική και θεολογική παράδοση στην Δύση, με την εμφάνιση του σχολαστικισμού, ο οποίος στηρίχθηκε κυρίως στους διαλεκτικούς συλλογισμούς, στην φιλοσοφία και φθάνει μέχρι τον διαφωτισμό, τον υπαρξισμό και τον γερμανικό ιδεαλισμό. Από πλευράς θεολογικής αυτή η πολιτιστική διαφοροποίηση εκδηλώθηκε κατ' αρχάς με την κατασκευή αγαλμάτων στους Ναούς, στην συνέχεια με τις θρησκευτικές τέχνες της Αναγεννήσεως και την απόρριψη των εικόνων από τους Ναούς, όπως έγινε με τους Μεταρρυθμιστές Προτεστάντες.

Έπειτα, υπάρχει μια θεολογική και πολιτιστική διαφοροποίηση και στο ανατολικό τμήμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Είχαν απωθηθή προς τα ανατολικά όρια της Αυτοκρατορίας όσοι καταδικάστηκαν από τις Οικουμενικές Συνόδους, ήτοι οι αρειανοί, οι νεστοριανοί, οι μονοφυσίτες και οι μονοθελήτες, από τους οποίους οι Ισλαμιστές προσέλαβαν διάφορα χριστιανικά στοιχεία. Ο αναπτυσσόμενος τότε Ισλαμισμός, επηρεασμένος στο θέμα αυτό από τους αιρετικούς Χριστιανούς απέβαλε την κατασκευή των εικόνων. Έτσι, στο Κοράνιο γίνεται αναφορά στον Χριστό ως Λόγο του Θεού, όχι όμως ως Υιό του Θεού, και θεσπίζεται το ανεικόνιστο. Το Κοράνιο απαρτίσθηκε από στοιχεία προϊσλαμικά, ιουδαϊκά και τον αιρετικό Χριστιανισμό, μαζί με άλλα στοιχεία. Αυτό σημαίνει ότι ο Ισλαμισμός στην αρχή δεν παρουσιάσθηκε ως ιδιαίτερη θρησκεία, αλλά ως αίρεση του Χριστιανισμού, γι' αυτό ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός τον συμπεριέλαβε στο βιβλίο του κατά των αιρέσεων με τον όρο Αγαρηνοί και Ισμαηλίτες. Μάλιστα δε τότε οι Ισλαμιστές έτρεφαν μεγάλη αγάπη προς τους Χριστιανούς Ρωμαίους και αντέγραφαν τον πολιτιστικό τρόπο ζωής τους. Όταν, όμως, ο Ισλαμισμός επεκτάθηκε προς ανατολάς, στην Περσία, τότε το εθνικό μίσος των Περσών εναντίον των Ελλήνων μετατράπηκε σε θρησκευτικό μίσος εναντίον των

Ορθοδόξων Ρωμηών.

Το γεγονός είναι ότι οι αιρετικές Χριστιανικές απόψεις εναντίον των ιερών εικόνων πέρασαν στην Ισλαμική Θρησκεία, γι' αυτό απαγορεύεται η κατασκευή εικόνων του Θεού και τιμωρούνται οι ποιηταί εικόνων. Έτσι, αρκέσθηκαν στα περίφημα αραβουργήματα, «τα οποία έφθασαν σε καλλιτεχνικά ύψη».

Τα δύο αυτά παραδείγματα από την Δύση και την Ανατολή δείχνουν ότι η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος, το 787, και η αναστήλωση των ιερών εικόνων, το 843, είναι σημαντικά γεγονότα κεντρικής σημασίας που συνδέουν το μεγαλείο του κάλλους του ελληνικού στοιχείου με την μυστική αποφαστική διδασκαλία του Χριστιανισμού. Αυτός είναι ο άξονας της ελληνορθόδοξου παραδόσεως που διαφέρει σαφώς από τον σχολαστικισμό της Δύσεως, αλλά και τον απρόσωπο μυστικισμό της Ανατολής. Γι' αυτό ομίλησα στην αρχή ότι η σημερινή εορτή της Ορθοδοξίας συνδέει την θεολογία με την ιστορία, και δείχνει την διαφοροποίησή της από τον δυτικό ορθολογισμό και τον ανατολικό μυστικισμό.

Οι Πατέρες της Εκκλησίας που συγκρότησαν τις Οικουμενικές Συνόδους εδογμάτισαν ασφαλώς και Θεοπνεύστως, αφού αντιμετώπισαν με την «σφενδόνη του Πνεύματος» τόσο τον δυτικό ορθολογισμό όσο και τον ανατολικό μυστικισμό και ανέπτυξαν την θαυμάσια ορθόδοξη εικονογραφία που προκαλεί δέος και σεβασμό. Η ορθόδοξη εικόνα με όλη την θεολογία της δείχνει ότι η Ορθοδοξία δεν είναι ούτε σχολαστική και ορθολογιστική ούτε μυστικιστική, αλλά αποδέχεται τον αποδεικτικό συλλογισμό αντί του διαλεκτικού, και τον μυστικό αποφαστικό τρόπο ζωής, αντί του απρόσωπου μυστικισμού.

Η ορθόδοξη εικόνα εκφράζει μια ιστορική πραγματικότητα και όχι φανταστική, παρουσιάζει την ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού στην ιστορία, την Θεοτόκο Μητέρα Του, αλλά και τους τραυματίες του Νυμφίου Χριστού που είναι οι εράσμιοι φίλοι Του. Συγχρόνως, αγιογραφεί την μεταμορφωμένη ιστορία, δηλαδή την μεταμόρφωση του σώματος και την αλλαγή της κτίσεως από την άκτιστη ενέργεια του Θεού, γι' αυτό η ορθόδοξη εικόνα πλέει μέσα στην δόξα που είναι το φως του Θεού, και είναι η μέθεξη από τώρα της μέλλουσας ουράνιας δόξας.

Επί πλέον η ορθόδοξη εικόνα δεν απολυτοποιεί το εξωτερικό κάλλος, δεν παραμένει σε μια έστω εξωτερική μεταμορφωμένη ιστορία, αλλά εκφράζει αποφαστικά το εσωτερικό βάθος των φίλων του Νυμφίου Χριστού, το βάπτισμα του ουρανίου πυρός, δείχνει την κίνηση του νου προς την καρδιά, όπως την θεολογεί ο Απόστολος Παύλος στην Β΄ προς Κορινθίους Επιστολή: «ο Θεός ο ειπών εκ σκότους φως λάμπει, ός έλαμψεν εν ταίς καρδίαις ημών προς φωτισμόν της γνώσεως της δόξης του Θεού εν προσώπω Ιησού Χριστού» (Β΄ Κορ. δ΄, 6). Το ίδιο

παρουσιάζει ο Απόστολος Παύλος σε άλλο σημείο της επιστολής του: «λογισμούς καθαιρούντες και πάν ύψωμα επαιρόμενον κατά της γνώσεως του Θεού, και αιχμαλωτίζοντες πάν νόημα εις την υπακοήν του Χριστού» (Β΄ Κορ. ι΄, 5).

Επομένως, η ιερά εικόνα συνδέει στενώτατα την ιστορία με την ορθόδοξη διαχρονική εσχατολογία, η οποία αναδύεται από το βάθος της μεταμορφωμένης καρδιάς και κάνει τον άνθρωπο που την ασπάζεται τιμητικά να αναφωνή, κατά τον λόγο του Αποστόλου Παύλου: «μετά χαράς ευχαριστούντες τώ Θεώ και πατρί τώ ικανώσαντι ημάς εις την μερίδα του κλήρου των αγίων εν τώ φωτί» (Κολ. α΄, 12).

Όλα αυτά δείχνουν ότι η Ορθόδοξη θεολογία είναι μια σταθερή δύναμη στον σύγχρονο μεταβαλλόμενο και ανισόρροπο κόσμο, με τις σκληρές ιδεολογίες, ακόμη και Χριστιανικές, και τους μισαλλόδοξους φανατισμούς από οποιονδήποτε και αν προέρχονται. Συνδέει σταθερά την θεολογία με την ιστορία, θεολογεί στην ιστορία, μέσα από την δόξα της Βασιλείας και ιστορεί την θεολογία μέσα στην δόξα της Βασιλείας, καταγράφει τα άκτιστα ρήματα της αποκαλυπτικής εμπειρίας με τα κτιστά ρήματα, νοήματα και εικονίσματα της ιστορικής πραγματικότητας. Η Ορθόδοξη θεολογία για όσους την γνωρίζουν και την ζούν είναι το ουράνιο κάλλος στην γή, το τέλειο μέτρο των πραγμάτων, ο έρωσ του Θεού και του ανθρώπου, ο «αχόρταγος χορτασμός του θείου ελέους», «η τελεία των τελείων ατέλεστος τελειότης», η «σκιαγραφία του ουρανού στην γή» και η βίωση των εσχάτων, ο εκκλησιασμός των πάντων στο ανέσπερο φως της Βασιλείας.

Το λυπηρό είναι ότι πολλοί δεν γνωρίζουν τον πλούτο της Ορθοδόξου θεολογίας και παραδόσεως, διότι έχουν γνώση της Ορθοδοξίας από παραχαράξεις που μαθαίνουν από τα μικρά τους χρόνια, και όμως στρέφονται εναντίον της. Άλλοι αποδίδουν στην Ορθόδοξη θεολογία την λογικοκρατία τού σχολαστικισμού, άλλοι ταυτίζουν την Ορθόδοξη θεολογία με τον δυτικό πουριτανισμό-ηθικισμό, και άλλοι εκφράζονται για την Ορθοδοξία μέσα από σχήματα τού ευδαιμονικού Ισλαμισμού.

Όμως, ο ορθόδοξος θεολόγος αποσχολαστικοποιεί τον Χριστιανισμό και αποϊσλαμοποιεί τον ανθρώπινο βίο. Η Ορθόδοξη θεολογία δεν συνδέεται ούτε με τον σχολαστικισμό, ούτε με τον πουριτανισμό, ούτε με τον ευδαιμονισμό. Είναι η γαμήλια σχέση του ανθρώπου με τον Χριστό, τον Νυμφίο της Εκκλησίας.

Και επειδή εφέτος, την Κυριακή της Πεντηκοστής, θα συνέλθῃ ἡ Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος στὴν Κρήτη, εὐχή όλων μας εἶναι ἡ Ὀρθόδοξη θεολογία τῶν εικόνων καὶ ἡ θεολογικὴ γλώσσα τῶν πραγμάτων νὰ διαποτίσῃ τὶς ἀποφάσεις τῆς, καὶ νὰ φανῇ ἡ πληρότητα τοῦ κόσμου στὸ φῶς τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Πρέπει νὰ φανῇ ἡ σύνδεση θεολογίας καὶ ἱστορίας στὸ φῶς τῆς ἐσχατολογίας τῆς δόξας καὶ ὄχι ἡ σύνδεση θεολογίας καὶ πολιτικῆς στὸ σκοτάδι τῆς κοσμικῆς ἀδοξίας.

Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι ἀπόρριψη τῆς μισαλλοδοξίας, ἀποβολὴ τῆς ὑποκρισίας, ἔκφραση τῆς οὐράνιας Βασιλείας, βίωση τῆς δοξαστικῆς παρουσίας, μεταμόρφωση τῆς ἱστορίας, εικόνα τῆς οὐράνιας θείας Λειτουργίας, ἀγιογράφιση τῆς φωτεινῆς καὶ ἀνεκφράστου κοινωνίας, τῆς ἐνδοξης Συνοδικῆς Ευχαριστίας, τῆς οὐράνιας ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας. Ἀμήν.

Πηγή: [© 2015 Ἱερά Μητρόπολις Ναυπάκτου καὶ Ἁγίου Βλασίου.](#)